

Tehokkuusvaatimukset ja tietojärjestelmät muuttavat tutkijuutta

21.10.2022 / [Auli Harju](#) / [Artikkelit](#), [Korkeakoulupolitiikan murros](#) / [digitalisaatio](#), [korkeakoulupolitiikka](#), [koulutuspolitiikka](#), [Suomi](#) / 6 minuutiksi luettavaa

Yliopistotyötä tehdään, seurataan ja arvioidaan yhä enemmän digitaalisilla alustoilla. Koronapandemia vauhditti muutosta, mutta se kytkeytyy myös korkeakoulupolitiikan tuloksellisuutta korostavaan kehitykseen.

Työajan seurantalomakkeen täyttö yliopiston työajanhallintajärjestelmä SoleTM:ssä, omien julkaisutietojen tallentaminen tutkimustietojärjestelmään, opetuksen tiedot opintotietojärjestelmä Sisuun ja oppimisalusta Moodleen, projektikokouspalvelu Zoomissa, tiedeviestintää Twitterissä, konferenssimatkan suunnitelma matkahallintajärjestelmä M2:een. Lisäksi työsuunnitelmien ja työssä suoriutumisen itsearvioinnin syöttäminen lomakkeisiin ja lähettäminen järjestelmässä eteenpäin hyväksyttäväksi.

Tämä vastaa vain murto-osaa järjestelmistä ja palveluista, joissa tutkija työpäivänsä aikana viestii, tallentaa tietoja tai hallinnoi työhönsä liittyviä toimintoja. Haastattelin alkuvuodesta

2022 tutkijoita siitä, millaisena he kokevat dataistuneen yliopistotyön, erilaisten tietojärjestelmien käyttämisen ja verkkoalustoilla sekä sosiaalisessa mediassa toimisen. Tutkimus on osa [Intiimiys datavetoisessa kulttuurissa](#) -hanketta, ja siihen osallistui 13 uransa eri vaiheissa olevaa tutkijaa viidestä suomalaisesta yliopistosta.

Dataistumisella tarkoitetaan tiedon keräämistä ihmisten elämän eri osa-alueilta digitaalisten alustojen kautta. Tätä kerättyä tietoa hyödynnetään monin tavoin: sen avulla voidaan esimerkiksi mitata, ennustaa ja ohjailta ihmisten toimintaa tai tietoa voidaan myydä kaupallisiin tarkoituksiin.

Tutkijuus ahtautuu annettuihin raameihin

Haastatteluaineistoa analysoidessani havaitsin, että dataistumisen teemaan kietoutuivat tutkijoiden kokemukset yliopiston ja tutkimustyön laajemmasta muutoksesta. Yliopistoihin on tuotu yritysmaailmasta juontavaa [johtamista ja rakenteita, tehokkuutta sekä tulosohejausta](#).

Tutkijat kertoivat muun muassa, miten tutkijuutta sovitellaan raameihin, joissa tutkimuksen tuloksellisuutta mitataan erilaisin mittarein. He puhuivat myös siitä, miten työn tekeminen edellyttää jatkuvaa kilpailua rahoituksesta ja oman tutkimuksen esillä pitämistä. Samalla käsitys [tutkijuudesta ja ammatillisesta identiteetistä tulee haastetuksi](#).

Kuten myös [aiemmissä saman aihepiirin tutkimuksissa](#) on havaittu, haastattelemani tutkijat kokevat, että hallinnollisen työn määrä ja tietojärjestelmien parissa vietetty aika kuormittavat ja vievät aikaa ydintehtäviltä eli tutkimuksen tekemiseltä ja opetukselta. Hallinnollinen työ kytkeytyy tietojärjestelmiin, joiden muutokset sekä monenlaiset käyttöön liittyvät ongelmatilanteet osaltaan [kuormittavat ja turhauttavat tutkijoita](#).

Tutkijuutta sovitellaan raameihin, joissa tutkimuksen tuloksellisuutta mitataan erilaisin mittarein.

Haastatteluaineistosta nousseet tulospainneiden, kilpailun ja näkyvyyden teemat ovat dataistumisen ytimessä. Ne edellyttävät tietojen kirjaamista erilaisiin järjestelmiin, tutkimustoiminnan määrällistä mittaamista sekä erilaisten digitaalisten alustojen, tietojärjestelmien ja sovellusten käyttämistä.

Yhdessä yliopistoinstituution muutosten kanssa dataistuminen on laajentanut tutkijoiden työaikaa tutkimusta koskevan datan tuottamiseen ja oman toiminnan peilaamiseen tuloksellisuuden mittareita ja arviointikriteereitä vasten.

Tuloksellisuus korvaa laadun

Kilpailu näkyy nyky-yliopistoissa monella tasolla. Yliopistoja laitetaan keskinäiseen järjestykseen, tutkimushankkeet ja niiden tekijät kilpailevat rahoituksesta ja tutkijakollegat kilpailevat keskenään tehtävänkannissa. Kilpailu [sisäistetään ja tuotetaan uudelleen tutkijantyössä](#). Kun työtä ohjataan ulkopuolelta, kokemus tutkijantyöstä muuttuu, mikä nostattaa [monenlaisia tunteita tutkijoissa](#).

Haastattelemani väitöskirjatutkija kuvaa, miten ajatus tutkimuksen tekemisestä maailman selittämisenä ja sellaisten asioiden selvittämisenä, joista ei vielä tiedetä tarpeeksi, on jäädä mittaamisen jalkoihin.

Hän kokee, että tutkimustuloksia merkittävämmäksi katsotaan se, minkä tasoissa julkaisuissa tulokset on julkaistu ja että tulevaisuuden uraa määrittävät enemmän julkaisujen määrä, julkaisukieli sekä yhteistyökumppanit kuin tutkimuksen laatu. Suomeksi kirjoittaminen ja julkaiseminen on saanut jäädä.

Tutkimustuloksia merkittävämmäksi katsotaan se, minkä tasoissa julkaisuissa tulokset on julkaistu ja tulevaisuuden uraa määrittävät enemmän julkaisujen määrä, julkaisukieli sekä yhteistyökumppanit kuin tutkimuksen laatu, haastateltava kokee.

Vaikka suhtautuisikin kriittisesti tutkimustuotosten määrälliseen mittaamiseen, järjestelmiin kirjaamisen velvollisuudet tulevat eteen väistämättä. Samalla järjestelmiin tallentuva tieto antaa kuvaa siitä, miten oma työ suhteutuu erilaisiin mittareihin ja miltä se näyttää ulkopuolelle.

Esimerkiksi julkaisutietokanta esittää julkaisujen määrän heti tutkijan nimen rinnalla, tieteelliset lehdet listaavat luetuimpia artikkeleitaan ja artikkeleiden yhteydestä voi vielä nähdä tiedoston latausten määrän.

Tulospuhe menee ihon alle

”Tulospuhe ja mittarointi ovat vuosien varrella pesiytyneet turhan syvälle nahan alle”, toteaa eräs haastattelemani tutkija.

Mittaaminen sisäistyy monin tavoin tutkijan arkeen. Julkaisuja ja muuta akateemista toimintaa kirjataan ylös järjestelmiin tunnollisesti. Yksi haastateltava kertoo seuraavansa omaa rankingiaan ja sitaattien määrää säännöllisesti eri palveluista. Toinen sanoo hakevansa julkaisupisteiden kautta hyväksyntää työlleen, vaikka kokee samalla, ettei suoriudu työstään riittävän hyvin. ”Julkaisen, siis olen”, hän kiteyttää.

Riittämättömyyden tunne saattaa tulla siitä, ettei aikaa jää tutkimustyölle, kun suuri osa ajasta menee rahoituksen hakemiseen ja hallinnolliseen työhön.

Moni tutkija pohtii haastattelussa omaa riittävyttä ja työstä suoriutumista. Riittämättömyyden tunne saattaa tulla siitä, ettei aikaa jää tutkimustyölle, kun suuri osa ajasta menee rahoituksen hakemiseen ja hallinnolliseen työhön.

Tämä ongelma kosketti erityisesti senioritutkijoita, joille on kasautunut monenlaisia hallinnollisia vastuita ja projektien johtamiseen liittyviä tehtäviä. Väitöskirjatutkijat ja vastaväitelleet puolestaan kokivat riittämättömyyttä ja epävarmuutta osaamisensa, tutkimustyönsä ja uramahdollisuuksiensa suhteen.

Ulospäin epävarmuuden ja suoriutumattomuuden tunteita ei kuitenkaan ole mahdollista näyttää, päinvastoin – on osattava tuoda itseään esiin. Tutkimusta julkaistaan paljolti artikkeleina, yleensä kansainvälisissä julkaisuissa, mihin myös julkaisutoiminnan pisteytys ohjaa. Artikkelien ruuhkassa monet tutkimukset jäävät huomiotta, huomauttaa yksi haastatelluista. Mikäli haluaa tutkimuksensa esiin, on pidettävä siitä ääntä.

Somessa – siis olemassa

Yksi keino tehdä omaa tutkimusta näkyväksi on kertoa siitä sosiaalisessa mediassa. Somenäkyvyyteen ei kukaan varsinaisesti pakota, mutta tutkijoiden kokemus on, että ilman sitä ei ole tutkijana olemassa. Eräs haastateltavista esimerkiksi kokee, että tutkimuksen vaikuttavuus kyseenalaistetaan, jos tutkimus ei ole esillä eri alustoilla.

Sosiaalisessa mediassa tutkijoita häiritsee erityisesti algoritmien toiminta, kohdennukset ja profilointi sekä datavalvonta. Nekin, jotka pysyttelisivät mieluummin sosiaalisen median ulkopuolella, mieltävät sieltä poistumisen ammatilliseksi riskiksi.

Sosiaalisessa mediassa viestiminen koetaan helposti ”tyhjän läpättämisenä” sekä oman uran ja työn erinomaisuuden esittämisenä, mikä peittää tutkijan työn todellisuuden.

Somenäkyvyyteen ei kukaan varsinaisesti pakota, mutta tutkijoiden kokemus on, että ilman sitä ei ole tutkijana olemassa.

Suurin tarve näkyvyyteen tuntuu olevan nuorilla tutkijoilla, jotka hakevat paikkaansa ja uramahdollisuuksiaan yliopistossa. Toisin kuin vanhemmat kollegansa, he ovat aloittaneet uransa tilanteessa, jossa sosiaalinen media on jo ollut yksi tutkimuksen toimintaympäristöistä. Osa tutkijoista kokee sosiaalisessa mediassa viestimisen luontevaksi, toisilla taas on siihen vähintäänkin varautunut suhde.

Joitakin häiritsee yksityisen ja työhön liittyvien roolien sekoittuminen sosiaalisen median alustoilla. Yksityisen persoonan valjastaminen tutkijana tapahtuvaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tuntuu epämukavalta, jopa vastenmieliseltä.

Hankala Twitter

Erityisesti Twitter nousi haastatteluissa esiin alustana, jossa tutkijat kokivat painetta olla läsnä, mutta jossa toimiminen mietitytti. Twitterissä vaikenemisen syiksi mainittiin itseluottamuksen puute, alustalla viestimisen jännittävyys ja stressaavuus. Myös kollegoiden kokema häirintä tai vastaanotetut ilkeät viestit työntävät pois Twitteristä, vaikka alustan mahdollisuudet tiedeviestinnän välineenä tunnustetaankin.

Toisaalta tutkijat näkivät sosiaalisessa mediassa myös hyviä puolia. Koronapandemian aikana se on esimerkiksi mahdollistanut yhteydenpidon kollegoihin.

Kollegoiden kokema häirintä tai ilkeät viestit työntävät pois Twitteristä, vaikka alustan mahdollisuudet tiedeviestinnän välineenä tunnustetaankin.

Tunnettuuden lisääntyminen nähtiin tutkimuksessa toisaalta positiivisenakin. Eräs haastateltava nosti esiin sen, miten Twitter on tuonut hänen tutkimuksensa niidenkin ulottuville, jotka eivät ilman sosiaalista mediaa olisi siitä koskaan kuulleetkaan. Hän kokee sosiaalisen median tukevan moniäänistä ja monimuotoista akateemista tutkimusta ja levittävän tieteen kriittistä näkökulmaa laajemmalle yhteiskuntaan.

Sosiaalisen median alustat mahdollistavat myös epäkohdista käydyn keskustelun laajentamisen oman lähityöyhteisön ulkopuolelle. Meemit sekä humoristiset tai ironiset keskusteluketjut tarjoavat keinon valottaa kokemuksia, joiden käsittelyyn yliopistotyön arjessa ei ole tilaa. Tutkijayhteisössä jaetut kokemukset ja tunteet voidaan nähdä myös vastarinnan muotoina.

Toivo tutkimuksen integriteetissä

Korkeakoulupolitiikasta tutkijan työhön valuvat vaatimukset sekä dataistumisen tuoma alustatyö ovat tutkijoiden näkökulmasta osa sellaista kehitystä, johon heillä ei ole vaikutusmahdollisuuksia.

Akateemisen ammatillisen identiteetin jännitteet syntyvät ulkopuolisten vaateiden ja omasta tutkimuksesta juontuvien [motivaatioiden ristiriidoista, yksityisten ja ammatillisten roolien sekoittumisesta sekä työkuormasta ja ajankäytöllisistä haasteista](#). Vastapainoksi asettuvat yliopistotyön perinteiset arvot, kuten akateeminen vapaus ja työhön sitoutuminen sekä niiden varaan rakentuvat tutkijantyön koettu mielekkyys ja toivo tulevasta.

Myös rajanvetoa digitaalisten alustojen käyttöön tehdään siellä, missä voidaan. Kaikki eivät halua astua sosiaalisessa mediassa alati esillä olevan asiantuntijan rooliin ja olla se ”tieteenalan ekspertti”, jota siteerataan ja pyydetään kaikkialle. ”En halua tehdä itsestäni sellaista hahmoa”, painottaa yksi haastatelluista.

Haastatteluaineistosta ilmenee, miten eroa tehdään tutkimustyön ja hallinnollisen tietojärjestelmätyön välille – ja myös, miten tutkijuus kiinnittyy voimakkaasti vain näistä ensin mainittuun. Tietojärjestelmien käytön ja hallinnollisen työn koetaan vievän tutkimukselta tilaa, ja digitaalisten alustojen käyttäminenkin vaatii aikaa ja paneutumista.

Onko olennaisten kysymysten kysymiselle, reflektiivisyydelle, monitieteiselle yhteistyölle ja yhteiskunnalliselle dialogille mahdollisuuksia tehokkuuden, nopean julkaisutuotannon ja määräaikaisten työsuhteiden raameissa?

”Tunnistan, etten todellakaan kulje tutkijana tämän teknologiaorientoituneen kehityksen aallonharjalla, mutta olen toiveikas, että tieteen kentällä arvostetaan enemmän hyvää tutkimusta kuin brändäämistä”, sanoo eräs haastateltavista..

Samassa hengessä voi kysyä, onko [olennaisten kysymysten kysymiselle, reflektiivisyydelle, monitieteiselle yhteistyölle ja yhteiskunnalliselle dialogille](#) mahdollisuuksia tehokkuuden, nopean julkaisutuotannon ja määräaikaisten työsuhteiden raameissa.

Tutkijoiden kokemukset dataistuneesta arjestaan antavat kuvan tutkimustyön hankaloitumisesta ja paineesta ohjautua ulkopuolelta määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti, minkä voidaan nähdä uhkaavan yhteiskunnallisen tiedontuotannon monimuotoisuutta.

Auli Harju on tutkija Tampereen yliopiston informaatioteknologian ja viestintätieteiden tiedekunnan tutkimuskeskus Cometissa.

Artikkeli on osa [Korkeakoulupolitiikan murros -juttusarjaa](#).

[Auli Harju](#)

Auli Harju on tutkija Tampereen yliopiston informaatioteknologian ja viestintätieteiden tiedekunnan tutkimuskeskus Cometissa.

Copyright © 2022 Poliitikasta [ISSN 2323-7090](#): [Terms & Privacy Policy](#)